

İttihat ve Terakki Cemiyeti: Hak ve Özgürlük Savunuculuğundan İstibdat Yönetimine

Committee of Union and Progress: From Advocacy of Rights and Freedom to the Administration of Autocracy

Dr. Öğr. Üyesi Derya DOĞRU ^()*

Öz:

Modern insan hakları anlayışı Osmanlı Devleti'nde 19. yüzyılda batılılaşma hareketleri ve reformlar sonucunda gelişmeye başlamıştır. Ancak Tanzimat döneminde ortaya çıkan bu gelişme Avrupa'daki insan hakları gelişmelerinden farklılık göstermektedir. Avrupa'da insan hakları ve özgürlükleri sınıflar arası mücadeleler sonucunda halk hareketleriyle kazanılmıştır. Oysa Osmanlı'da görülen insan hakları gelişimi, sınıflar arası bir mücadele ve halk hareketine dayanmayıp, padişahın fermanları aracılığıyla kendi kendini sınırlaması yoluyla, yukarıdan aşağı doğru gerçekleşmiştir. Osmanlı-Türk anayasal tarihinde ilk kez halk tarafından gerçekleştirilen özgürlük mücadelesi İttihat ve Terakki Cemiyeti'nin öncülüğünde olmuştur. Esasında bu hareket Tanzimat Dönemi'nin yetiştirdiği çoğunluğu subay ve bürokratlardan oluşan Osmanlı aydınlarının mücadelesidir. Otuz yıllık istibdat yönetimine karşı verilen özgürlük mücadelesi sonrasında bu hareket başarıya kavuşmuştur ve anayasa değişiklikleri ile Osmanlı yönetimi hukuki olarak gerçek anlamda bir meşruti monarşiye dönüşmüştür. Ancak bu gelişme çok kısa sürmüş ve özgürlük mücadelesi veren cemiyet karşı çıktığı istibdat yönetimini kendisi benimsemiştir. İttihat ve Terakki kurmuş olduğu parti diktatörlüğünde eylemlerini meşrulaştırmak için sıklıkla devlet aklı doktrinini uygulamaya koymuştur. Cemiyetin çoğunluğunun subaylardan oluşması da devlet aklını kullanmasını kolaylaştırmıştır.

Anahtar Kelimeler:

İttihat ve Terakki Cemiyeti, II. Meşrutiyet, Osmanlı Devleti'nde İnsan Hakları, İstibdat Yönetimi, Devlet Aklı.

Abstract:

The modern understanding of human rights began to develop in the Ottoman Empire in the 19th century as a result of westernization movements and reforms. However, this development that emerged during the Tanzimat period differs from the human rights developments in Europe. Human rights and freedoms in Europe have been achieved through people movements as a result of class struggles. Whereas the development of human rights in the Ottoman Empire was not based on a struggle between classes and a popular movement, but took place from top to bottom through self-limitation through the sultan's charta. For the first time in the Ottoman-Turkish constitutional history, the struggle for freedom carried out by the people was led by the Committee of Union and Progress. In

^(*) Başkent Üniversitesi, Hukuk Fakültesi, Genel Kamu Hukuku Anabilim Dalı, Öğretim Üyesi, Ankara - Türkiye,

E-posta: dkarakoc@baskent.edu.tr; Orcid No: <https://orcid.org/0000-0002-7454-6984>.

Makale Geliş Tarihi: 27.03.2023 - Makale Kabul Tarihi: 03.04.2023.